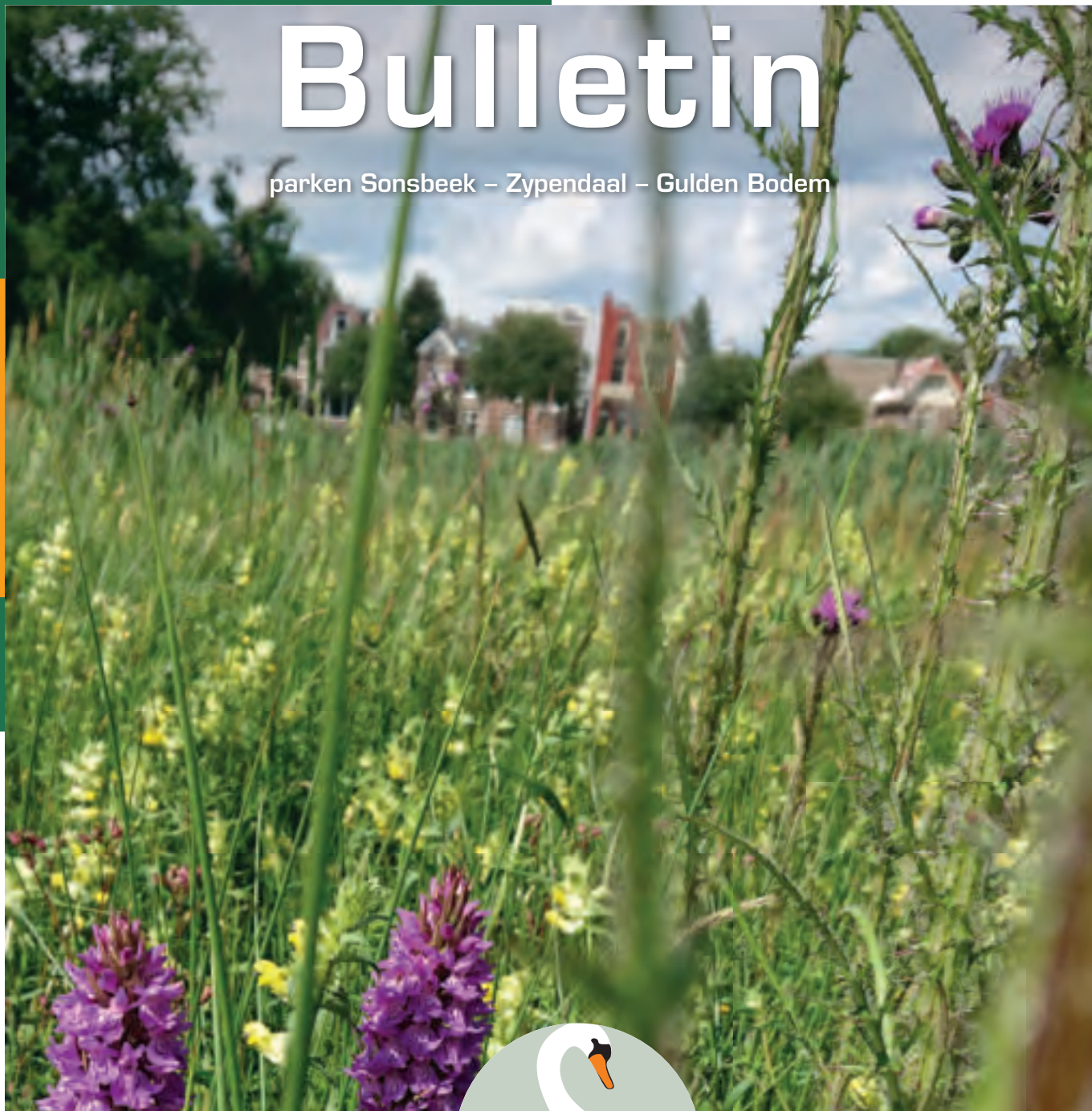

Bulletin

parken Sonsbeek – Zypendaal – Gulden Bodem

Vrienden
van
Sonsbeek

J U N I 2 0 1 9 - J A A R G A N G 3 1 - N U M M E R 2

De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Vrienden van Sonsbeek ondersteunt Molenplaats Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar voor particulieren € 15,00, voor verenigingen € 35 en voor bedrijven € 50; Bankrekeningnummer: NL30 ABNA 0406 333 505 ten name van Vrienden van Sonsbeek. CANBI: de Vereniging is door de fiscus erkend als Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling, waardoor giften die volgens de regels van de Belastingdienst worden gedaan voor fiscale aftrek met de factor 1,25 mogen worden vermenigvuldigd.

Dagelijks bestuur

Margreet van Gastel (voorz.), Roel van Dijk (secr.), Henk Eenink (penningm.), Tjada van den Eelaart – de Sitter, Paul Poelmans, Niels van der Graaff, Herma Wichman, Huig Velders, Daniëlle Jansens (ledenadministratie, tel. 06-53402610)

Adviseurs

Jeroen Glissenaar – beheerder monumentale parken gemeente Arnhem, Kees Hin – gebiedsmanager bossen en parken gemeente, Jeroen Voskuilen – Molenplaats.

Ledenadministratie

Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Molenplaats Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, telefoon: 445 06 60, email: info@sonsbeek.nl

Website

www.sonsbeek.nl

Molenplaats Sonsbeek wil parkbezoekers bewust maken van de groene kanten van Arnhem door het organiseren van excursies, evenementen en exposities. Molenplaats geeft informatie over de Arnhemse parken en is een goed startpunt voor een bezoek van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Website: www.molenplaatssonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Molenplaats

Anne Marie van Lanen (voorzitter), Robert Derksen (penningmeester), Ton Jansen, Paul Baeten en Ans Meex.

In dit nummer

Voorpagina: De rietorchis komt voor op niet voedselrijke natte grond. In Sonsbeek treffen we deze vaste plant in ruime mate aan in de moerasweide, tussen het parkbos en de Jansbeek en in het moerasje naast het Watermuseum. Sinds begin 2017 is de orchis in ons land niet meer beschermd.

3 Excursies Stormvlakte: Deelnemers aan twee excursies naar de Stormvlakte krijgen te zien en te horen van Simon Klingen hoe de natuur zich daar sinds 1990 weer heeft ontwikkeld. Vanaf nu aanmelden!
Rectificatie over de eigendom van de parken.

4 en 5 Jubileum: De vereniging Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem bestaat 30 jaar. Een terugblik op het ontstaan en de ontwikkelingen.
Groei en Bloei aan de slag.

6 en 7 Fotopagina's: Mensen in het park. Een collage van Arnhemmer Ton Venneman.

8 IJstijdenwandeling: Een bijzondere wandeling uitgezet in park Sonsbeek. Bijzondere aandacht voor de oorsprong van het gebied en de ondergrond die werd afgezet in de IJstijden. De bedenker en schrijver is Henk Donkers en ook het kaartje is van zijn hand.

9 Heftige regenval: Het probleem van het afstromend water van de Apeldoornseweg dat bij hevige regenval de Jansbeek buiten haar oevers kan laten treden. Een blik vanuit de Schouwgroep.

10 Sonsbeek2020: Een tussentijds bericht aan de hand van de nieuwe directeur Steven van Teeseling. De **petitie** met een aansporing voor de gemeente om minder evenementen te organiseren in park Sonsbeek overhandigd aan wethouder C. Bouwkamp.

11 Albert & Sonsbeek: Kunstenaar Albert Van Der Weide komt voor zijn gezondheid met een groep Arnhemmers naar het park. Met de discussies over de druk op het park vraagt hij zich af: 'Zijn wij ook schuldig?' Edzard Gelderman is in Zeeland **geridderd**.

Achterpagina: Voor- en achterkant van een prentbriefkaart uit 1928, zo lang geleden al verzonden naar een jonge juffrouw in Amsterdam vanaf een koloniale tentoonstelling in park Zypendaal.

Stormvlakte hoort bij Sonsbeek

Zware storm van 1990 blijkt zegen voor ontwikkeling van de natuur

Op 25 januari 1990 gingen ze om. Machtige beuken die eerdere vele stormen trotseerden, werden ontworteld tijdens wat het KNMI 'de zwaarste storm sinds decennia' noemde. Een kleine hectare bos aan de oostkant van de Grote Vijver, tegenover De Boerderij, hoog gelegen en helemaal op de westenwind, kreeg er de grootste klap van mee.

Loop vanaf De Boerderij naar de Cederallee en ga daar de trap op. Tijdens de Sonsbeekexpositie van 2016 hing hier – en voor een deel nog – het kunstwerk *Vluchtkerk*. Hier kom je in het gebied dat we uit respect voor de natuur in het vervolg wel de Stormvlakte mogen blijven noemen. Boswachter Theo Beemsterboer bracht redactielid Gerard Herbers in het zomernummer van het Bulletin in 2015 verslag uit. Na de storm ontstond in Arnhem een levendige discussie over de omgevallen bomen: laten liggen of opruimen? De gemeente besloot de bomen waar de storm het hardst tekeer was gegaan te laten liggen. De natuur mocht haar werk doen: dus niets weghalen en ook niets inplanten.

Ontwikkeling

En kijk, een kleine dertig jaar later staat er weer een nieuw bos. De verjonging van beuken was te verwachten.

Maar als gevolg van het slagveld dat de storm achterliet, ontstond zoveel licht dat ook berken hun kans schoon zagen. Het verschil in karakter van de beuk en de berk komt hier goed tot uiting. Beuken hebben niet veel licht nodig om te groeien; bosbeheerders spreken van een 'schaduwboomsoort'. Ze hebben genoeg aan een plek onder een niet al te donker bos van bijvoorbeeld eiken of dennen.

Hoe anders is dat bij lichtbehoefte berken. Het zijn 'lichtboomsoorten'. Maar ze groeien snel. Dat is precies wat er op de Stormvlakte gebeurde: de berken zijn er inmiddels zo'n 10 meter hoog. De beuken groeien onder de berken langzaam maar gestaag, nu in hoogte variërend van 3 tot 7 meter. Zo is een 'onderetage' van beuken ontstaan.

Eik: geen plaats

Maar waar zijn de eiken? Die moeten op de Stormvlakte ontkiemen

zijn – eikels worden overal verspreid door gaaien – en toch komen ze er niet aan te pas. Dat zit zo: eiken zijn ook lichtbehoefte en groeien relatief langzaam. Daardoor raken ze snel overgroeid door berken en later beuken. Ziehier de natuurlijke dynamiek als de mens zich niet 'sturend' met het bos bemoeit: dan is er voor de eik geen plaats.

Hoe ontwikkelt de natuur op de Stormvlakte zich nu verder? De groei van de beuken in de onderetage gaat gestaag door. Deze bomen hebben geen last van de berken erboven. De ijle berkenkronen laten bovendien veel licht door. Nu nog domineren berken hier, maar de komende decennia nemen beuken die rol over. Op langere termijn ontstaat een beukenbos met hier en daar een berk. Op heel lange termijn zullen de berken helemaal het loodje leggen. Zij worden trouwens over het algemeen toch al minder oud dan beuken. Maar ja, wellicht trekt er in de toekomst opnieuw een stevige storm door Sonsbeek. En dan kloppen al deze voorspellingen niet meer...

Simon Klingen

Rectificatie

In het vorig Bulletin vermeldden we dat baron H.J.C. van Heeckeren van Enghuizen eigenaar is geweest van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Dat klopt niet, meldt onze oplettende lezer en oud-boswachter van de drie parken, Theo Beemsterboer. Hij legt uit hoe het precies gesteld was met het eigenaarschap.

Van Heeckeren was uitsluitend eigenaar van park Sonsbeek. Hij verkocht het in 1898 aan de Exploitatiemaatschappij Landgoed Sonsbeek. Die deed het park een jaar later over aan de gemeente Arnhem. De familie Brantsen van de Zyp was eigenaar van park Zypendaal en verkocht dat in 1925 aan J.C. Hartogs, directeur van de toenmalige Enkafabrieken. Deze verkocht het park in 1930 aan de gemeente. Gulden Bodem ten slotte werd in 1957 door de erven van gravin Von der Goltz-Brantsen verkocht aan de gemeente Arnhem.

Excursies

Simon Klingen is van plan natuurliefhebbers te laten zien hoe de Stormvlakte zich in bijna 30 jaar heeft ontwikkeld. Daartoe organiseert hij op woensdag 10 juli twee excursies van een uur: om 17.00 en 19.00 uur. Aanmelden via Molenplaats, telefoon 026-4450660. Verzamelen op de parkeerplaats bij brasserie De Boerderij, Parkweg 2. Deelname is gratis.

Vereniging Vrienden 30 jaar

Bescheiden jubileum 'wijkvereniging van de parken'

De vereniging Vrienden van Sonsbeek bestaat 30 jaar. De oprichtingsdatum van 21 maart viel samen met die van onze afgelopen jaarvergadering. Het bestuur besteedde er die avond symbolisch aandacht aan door een bloemetje te overhandigen aan iemand die zich gedurende deze gehele periode voor de vereniging heeft ingezet, Tjada van den Eelaart. Naast haar maakten van het eerste bestuur deel uit Willem Aarnout Dieleman, Cornelis Soederhuizen, Johannes Petrus Gerardus Maria Elissen en Gijsbertha Eugenie Theresia Boshouwers-Boltslag.

Vijf jaar geleden, toen onze vereniging een kwart eeuw oud was, besteedde Luuk Broer in ons Bulletin aandacht aan het ontstaan van 'de wijkvereniging van de parken'. In de jaren 80 werd in Arnhem steeds meer gemord over het rigoureuze kapbeleid van de gemeente. Een onderwerp dat de gemoederen ook op dit moment trouwens in het hele land vortdurend bezighoudt. Oude, gezonde bomen werden in Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem omgezaagd. Geleidelijk ontstond het inzicht dat het verstandig zou zijn burgers te betrekken bij het beheer en gebruik van de parken. Arnhem zou ermee in het land voorop lopen.

Kapbeleid: vragen

De Arnhemse politiek werd hiermee geconfronteerd toen de raadsleden Maas en Ovezall van D66 vragen aan B en W stelden over het kapbeleid. De voorgenomen sloop van een serie prachtige oude bomen werd een jaar opgeschort en Bureau Klingen Bomen werd verzocht advies uit te brengen. De actualiteit maakte het nog noodzakelijker om een nieuw beleid te formuleren. Nadat een storm over Arnhem was geraasd, lag er in een deel van Sonsbeek een spoor van geknakte bomen. Wat te doen met het gebied dat sindsdien bekend staat als de Stormvlakte? (Zie ook elders in dit Bulletin de bijdrage van Simon Klingen). Het adviesbureau moest antwoord geven op de vraag hoe rekkelijken

en preciezen tot elkaar konden worden gebracht. Grofweg: de ene partij die pleitte voor een onberispelijk opgeruimd en aangeharkt park, de andere die wenste dat de natuur meer haar gang kon gaan. Dat laatste hield in dat bomen die waren gesneuveld zoveel mogelijk moesten blijven liggen. Zo kon het insecten-, dieren- en plantenleven zich beter ontwikkelen. Klingen presenteerde een slimme oplossing: wijs enerzijds keurige parkzones aan en anderzijds natuurzones, zodat beide partijen aan hun trekken komen. De verkondigers van beide visies liggen af en toe nog steeds met elkaar in de clinch als het om het beheer en onderhoud van de parken gaat.

Argumenten

Wie het eerste nummer van het Informatie Bulletin van de Vrienden van Sonsbeek leest – dat werd al verspreid in het najaar van 1988, terwijl de vereniging pas op 21 maart 1989 het licht zag – valt de actualiteit op van de beleidsplannen. De vereniging zou worden opgericht om als klankbord te fungeren voor de eigenaar (de gemeente) 'ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen'. Daarom wilde de vereniging meedenken 'over beheer en gebruik van het park' en over de vraag of er 'wel of geen manifestaties' in het park moesten komen.

Die vraag is inmiddels beantwoord: er is een permanente groei ontstaan van evenementen. Momenteel woeden er discussies over wat Sonsbeek aan kan zonder dat het een pretpark wordt en de natuur er schade van ondervindt en of andere locaties daar een grotere rol in kunnen spelen.

In de statuten werd bepaald dat de vriendenorganisatie zich het recht zou voorbehouden om 'gevraagd en ongevraagd' advies uit te brengen aan

Vrienden van Sonsbeek
Zypendaalweg 24
3874 CL Arnhem
tel. 0261-462463

VRIENDEN VAN SONSBEEK

informatiebulletin
najaar 1988

Vrienden van Sonsbeek

Er komt een vereniging van Vrienden van Sonsbeek. Deze vereniging wil graag bij de bevolking en bij de bestuursorganen van het Park Sonsbeek het unieke karakter van de historische en monumentale park Sonsbeek en Zypendaal vasthouden. Ook willen de Vrienden zich graag intensief bezighouden met de toekomst van de andere monumentale parken.

Waarom een vereniging van Vrienden?

Er zijn al veel verenigingen van Vrienden. Maar hebben Vrienden, de Sloep-Vrienden heeft Vrienden, Sonsbeek heeft Vrienden. Al deze instellingen hebben een ding gemeen: er zijn mensen die langere tijd met het park en een van de 20' n instelling. De beste manier om daar luttel aan te geven is door tijd te geven van de vereniging van Vrienden. Zo gaat het ook met Sonsbeek. Sonsbeek is uniek in Nederland. Nergens dringt de natuur zo diep door in het centrum van de stad. Nergens ook vindt je kenken die bijna in het hart van de stad lopen te grazen. En er is ook geen ander park dat - terecht - is opgenomen op de landelijke lijst van beschermde monumenten.

Wat willen de Vrienden?

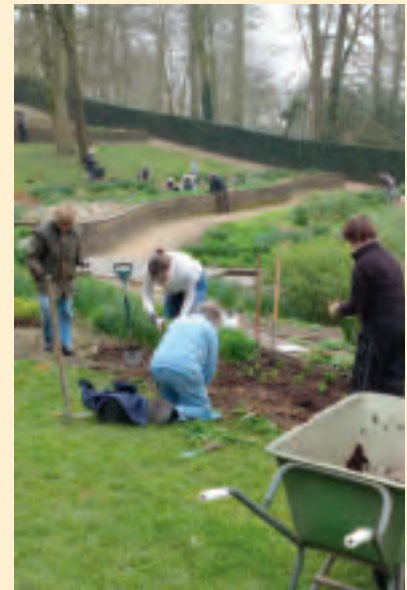
Volgens de concept-statuten wil de vereniging:
- het ontwikkelen van het landschap van de cultuurhistorische, natuurhistorische en landschappelijke waarde van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en
- een klaarheid zijn voor eigenaar en beheerder van de parken ten aanzien toekomstige ontwikkelingen.

In gewone Nederlands taal het er nu op over, dat de Vrienden graag een willen denken over beheer en gebied van het park. Woeten er nu juist wel overvallen komen worden weggehaald, of moeten we die bewaart laten liggen. Moeten er in Sonsbeek en of aan manifestaties plaatsvinden? En als het wel moet, waar zou het dan het beste kunnen. Zo zijn er nog meer zaken waarover de Vrienden graag willen meedelen.

Hoe denken de Vrienden de toekomstige realisatie te realiseren?

De vrienden hebben een belangrijke signalerende functie. De vrienden zullen het ook overvragen en overvragen van advies geven over zaken die samenhangen met het gebied van het beheer van het park. Het advies kan natuurlijk naar de beheerder van het park (de gemeente en naar de stadsraad van het park (de gemeente Arnhem). Ook willen de Vrienden een bijdrage leveren aan de

Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem - Bestuursorgaan: Bestuurscommissie van Sonsbeek

Voorjaar: Groei en Bloei

Ieder jaar spannen leden van de vereniging Groei en Bloei zich met andere vrijwilligers in om de Steile Tuin voorjaarsklaar te maken. De winter heeft haar taak volbracht en dan zijn er verschillende karweitjes te doen. Zoals het vermeerderen – het zogenaamde scheuren – en terugplaatsen van vaste planten, het inplanten van nieuwe exemplaren en het verwijderen van onkruid dat de kop op heeft gestoken. Op zaterdag 6 april gaf een goed geïnformeerde ambtenaar van de gemeente eerst uitleg en vervolgens gingen de amateur-tuiniers aan de slag. Niet alleen is de gezamenlijke aanpak een gezellige bedoening, aan het eind van de dag wacht een beloning: wat na het vermeerderen aan planten overschiet, mag mee naar huis. Tussen de middag staat stevast de lunch klaar. Leuk voor de gemeente, die minder menskracht hoeft in te huren, leuk voor de tuinierende deelnemers.

de gemeente. Dat is op dit moment aan de orde: de vereniging mengt zich via een petitie in de discussie die het stadhuis op gang heeft gebracht over het gebruik van Sonsbeek. Dat moet worden beperkt, is de stelling van het bestuur. Het waarom hebt u in voorgaande uitgaven van het Bulletin kunnen lezen.

Dit najaar is duidelijk welk beleid de gemeente gaat voeren. En ook of de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem zich daarin kunnen vinden.

Rob van Otterloo

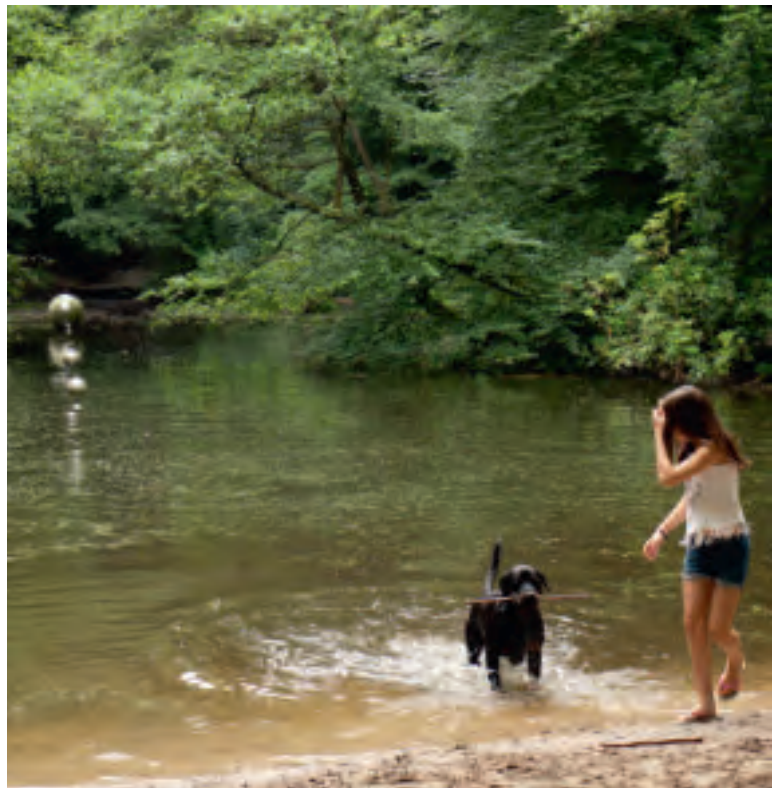
Mensen zoals je ze aantreft

6

Ton Venneman(65) woont in de buurt van park Sonsbeek. Hij is hobbyfotograaf en interesseert zich vooral voor straat- en sociaal-documentaire fotografie. Voor hem houdt dat in: mensen fotograferen zoals je ze op straat en in de overige openbare ruimte aantreft. Hij insceneert dus niet. Op deze manier probeert hij een tijdsbeeld vast te leggen, zegt hij zelf. Op de foto's die hier worden getoond, staan park Sonsbeek en zijn bezoekers centraal. Thema's: ontmoeten en ontspannen, jong en oud, alleen en samen, met familie, in een groep. Onderliggend thema: bewegen.

Wandelen door de ijstijden

Over toendra's, ijzige winden en kale vlaktes

Veel Arnhemmers weten wel dat het reliëf in de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem 'iets' te maken heeft met de ijstijden. Hoe dat precies zit is toch niet algemeen bekend. De hierna beschreven wandeling, uitgezet door Bulletin-medewerker Henk Donkers, laat je kennismaken met het ontstaan van de ondergrond en de geologische geschiedenis van de parken.

De heuvels aan de zuidkant van de Veluwe waar de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem op liggen, zijn gevormd in de laatste twee ijstijden. In de voorlaatste (het Saalien), die duurde van 300.000 tot 130.000 jaar geleden, schoof een enorme gletsjertong vanuit Skandinavië door het IJssedal naar het zuiden. Die stuwde als een bulldozer bevroren aarde op. Zo ontstond er een aaneengesloten boog van stuwwallen van Dieren via Arnhem door de huidige Betuwe naar Nijmegen, Kleef en Montferland. Smeltwater sleet vervolgens in de stuwwallen erosiegeulen uit. Dat is ook de ontstaansgeschiedenis van het hoofddal van de Sint Jansbeek met zijn zijdalen.

Warme periode

Na het Saalien brak er 130.000 tot 116.000 jaar geleden een vrij korte warme periode aan. Daarna ontstond een nieuwe ijstijd, het Weichselien. Die eindigde 12.000 jaar geleden, was minder koud en duurde korter dan de eerste ijstijd. Dit ijs bereikte Nederland niet. Maar het was in onze regio toch zo koud dat er nauwelijks planten groeiden.

Er heerste een guur toendraklimaat met ijzige winden die over kale vlaktes joegen. De ondergrond was uitgezonderd de zomer permanent bevroren. 's Zomers ontdooide de bovenlaag. Omdat het water niet door de bevroren grond wegzakte, stroomde het over de oppervlakte en schuurde de dalen die in de vorige ijstijd ontstaan waren verder uit, ook het dal van de Jansbeek.

Asymmetrisch

Hellingen die naar het noorden en oosten gericht waren, kregen weinig zon en warmte. Daar ontstond op de bevroren ondergrond in de zomer een papperige laag blubber die langzaam naar beneden gleed. Deze hellingen vlakten daardoor af. Hellingen die meer zon kregen, werden juist steiler. Zo ontstonden er asymmetrische dalen, dus dalen waarvan niet beide helften gelijk zijn, met een min of meer vlakke en een steile kant.

Die asymmetrie is tijdens de ijstijdenwandeling van het kaartje mooi te zien. De Sonsbeekkant van het dal van de Jansbeek met de Witte Villa is steiler dan de overkant met het Burgemeesterskwartier. Dat geldt ook voor de zijdalen van de Parkweg en de Van Heemstralaan. Je ziet het en je merkt het als je ze dwars oversteekt.

Voeding beek

Na de laatste ijstijd ontdooide de ondergrond en kon het regenwater wegzakken. Dalen vielen droog en heten daarom droogdalen. Waar

de grondwaterspiegel het oppervlak snijdt, 'dagzoomt' het water naar buiten en ontstaan bronnen en stroompjes die allemaal de Jansbeek voeden. Om de watertoevoer naar de Jansbeek te vergroten voor de molens die erop draaiden, heeft men vanaf de Middeleeuwen hogerop in de droogdalen sprengkoppen gegraven. Daar komt het grondwater naar de oppervlakte. De beek werd erdoor 'verlengd'. Een beek die extra water uit een sprengkop krijgt, heet dan ook een sprengbeek.

In de parken liggen vier sprengkoppen. De wandelroute loopt er langs. Door het extra water konden er in de parken ooit vijf watermolens draaien en ook nog eens zes stuks in de stad.

Henk Donkers

De GPX-track van de wandeling is te downloaden:
<https://www.gpsies.com/map.do?fileId=mhaazhxorkbvrpy>

Ingreep tegen overstroming

Schouwgroep verdiept zich in gevolgen heftige regenbuien

De Schouwgroep gaat enkele keren per jaar op excursie in de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Natuurlijke en gewenste veranderingen in het landschap worden besproken met de gemeente en informatie uitgewisseld. Tijdens de voorjaarsbijeenkomst in april ging het onder meer over de enquête van de gemeente over de beleving van het park, de evenementen, het nieuwe evenementenbeleid en de petitie van de Vrienden van Sonsbeek om het aantal te beperken, de barokke terrassenlaan op Zypendaal, het bomenbeleid en de Sonsbeektentoonstelling. Ook de waterafvoer van de Apeldoornseweg passeerde de revue.

Sil Polman, projectleider bij de gemeente Arnhem voor de reconstructie Apeldoornseweg, gaf uitleg over de huidige waterafvoer van boven naar beneden in en rond het park zodra er zeer heftige regenbuien neerplenszen. Aannemer Heijmans droeg eerder oplossingen aan waar de Schouwgroep haar mening over kon geven. Ook werden er ideeën aangedragen door de betrokken buurtbewoners Sandra Schuijt en Ad Habets over de locatie die volgens hen het meest in aanmerking komt voor de waterafvoer.

De wegreconstructie waarmee een begin is gemaakt, biedt momenteel mogelijkheden om dit probleem gedegen aan te pakken. Doel is te voorkomen dat zoals in het verleden is gebeurd de Jansbeek onderaan de Sonsbeekweg ter hoogte van de De la Reijstraat overstroomt.

Bezinkputten

Aan de bovenzijde van de Apeldoornseweg zijn naast het park

nu al vijf grote bezinkputten aangebracht die het regenwater opvangen om het daar in de ondergrond te laten bezinken. Maar bij stortbuien zal er nog altijd veel regenwater over de verharding naar beneden stromen. Bijna direct naast de ingang van het park wordt het met molgoten en roosters opgevangen en in buizen, onder het hek door, het park in geleid. Er liggen daar laagtes en geulen en vandaar kan het water uiteindelijk in de Karpervijver terecht komen. Om dat te laten lukken moet een buffer worden opgebouwd zodat het de tijd krijgt om te bezinken.

Hoe kan deze 'wadi' een zo natuurlijke mogelijk vorm krijgen? Twee aspecten zijn hierbij van belang. De uitstroom uit de buizen, die met veel kracht gepaard gaat, moet om uitspoeling van de ondergrond te voorkomen worden bekleed. Bijvoorbeeld met stenen. En het water dat nu wegstroomt in het bos, dient richting Karpervijver te worden geleid.

Test

Om ingrijpend grondwerk en ook het kappen van bomen te voorkomen, is onlangs een test uitgevoerd. Een grote hoeveelheid water werd na aanvoer met een tankwagen op twee plekken geloosd en naar beneden gestuurd. Op de hoogste locatie bleek het mogelijk met een kleine ingreep het water door al aanwezige geulen en onder een bestaand bruggetje door te laten stromen.

De lager gelegen plek waar regenwater op af kan komen, vraagt om een grotere aanpassing. Bij de proef overstroomde een wandelpad buiten de karpervijver om. Om dit te voorkomen zou hier nog een geul moeten worden gegraven die het pad kruist. Zo lijkt in de toekomst het regenwaterprobleem om te beginnen behoorlijk te kunnen worden beheerst. Of dat lukt, moet blijken.

Paul Poelmans

'Ambachtelijkheid is terug'

Nog 1 jaar de tijd voor voorbereiding van Sonsbeek2020

We zijn weer drie maanden verder dan het vorig bezoek van de Bulletinredactie aan Sonsbeek2020, de kunstmanifestatie die volgend jaar vanuit Arnhem haar vleugels uitslaat in stad en regio. De ideeën zijn weer wat meer uitgewerkt, de organisatie is uitgebreid. In april trad Steven van Teeseling aan als algemeen directeur. Volgend jaar valt op 5 juni het startschot.

Twintig kunstenaars maken, aangestuurd door curator Bonaventure Soh Bejeng Ndikung, nieuw werk. Nog eens evenveel vakbroeders zijn uitgekozen met bestaand werk voor het tracé van de stad tot in nationaal park De Hoge Veluwe. Ze kennen de route want die hebben ze bezocht. En dat die loopt van de binnenstad tot in en rond museum Kröller-Müller, een afstand van 16 kilometer, staat zo goed als zeker vast. Net als het feit dat de bezoekers van Sonsbeek2020 voor hun verplaatsing niet aan hun lot worden overgelaten, maar dat de organisatie zich verdiept in vervoersmogelijkheden. Van Teeseling, afkomstig als hoofd innovatie en communicatie van het Mondriaan Fonds, geeft aan dat in de beeldende kunst na een lange periode van vernieuwing in vormen en materialen weer sprake is van een tendens naar ambachtelijkheid. Dat zal bij Sonsbeek2020 zichtbaar zijn. Al bestaat de invulling bijvoorbeeld

ook uit zaken als geluiden en (oude) verhalen, aspecten waar curator Bonaventure Ndikung bijzonder in geïnteresseerd is. Verhalen over locaties, zo zegt Van Teeseling, die je aan het denken zetten over wat er in de wereld gebeurt.

Musea

Een belangrijk onderdeel zijn de partnerschappen. Kröller-Müller zet zich enthousiast in door Sonsbeekcurator

Ndikung ook als zodanig te laten optreden voor de inrichting van exposities zowel binnen als buiten het museum. Hij is elke maand een paar dagen in Arnhem en als dat niet zo is, wordt contact gelegd via Skype. Andere museale partners zijn Collectie De Groen en het gesloten Museum Arnhem. Om een lokaal draagvlak te ontwikkelen wordt binnenkort een vriendenorganisatie in het leven geroepen. Sponsoring door bedrijven, instellingen en burgers is straks mogelijk op verschillende niveaus. Ook het adopteren van (kosten voor plaatsing van) beelden en paviljoens kan voor betrokkenheid en inkomsten zorgen en merchandising speelt vanzelfsprekend een rol aan de inkomstenkant. Veel onderdelen van de organisatie staan nog in de kinderschoenen. "Maar als jullie volgend bulletin in september verschijnt, weten we veel meer", zegt Van Teeseling. En hij doet een oproep aan iedereen die geïnteresseerd is in Sonsbeek2020: "Om dit evenement een succes te laten worden, hebben we alle handen op elkaar nodig."

Wie de ontwikkelingen wil volgen kan terecht bij www.sonsbeek.org

Ruim 700 handtekeningen tegen evenementenplaag

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (links) kreeg donderdag 6 juni uit handen van voorzitter Margreet van Gastel (rechts) en bestuurslid Herma Wichman de handtekeningen aangeboden die werden verzameld met een petitie van de Vrienden van Sonsbeek. Het verzoekschrift roept het gemeentebestuur nog eens op in park Sonsbeek een eind te maken aan wat een 'evenementenplaag'

wordt genoemd. Ruim 700 personen tekenden via internet de oproep. Het tijdstip werd niet toevallig gekozen. In het najaar verschijnt een nota waarin de gemeente bepaalt aan welke criteria manifestaties in de verschillende parken moeten voldoen. Bouwkamp kondigde aan dat daarnaast meer bekendheid wordt gegeven aan alternatieven voor park Sonsbeek.

Zijn we niet medeplichtig?

Albert & Sonsbeek

Ineens zijn de parken Zypendaal en Sonsbeek voor mij ook het speelveld waarop ik onder begeleiding sportoefeningen doe. Dat gebeurt met een groep gelijkgestemden in de leeftijdscategorie 40+. Zonder kleedkamer en douche, maar wel als afsluiting thee aan een picknicktafel en uitwisseling van ervaringen na de les.

We maken in de sportlessen geen onderscheid tussen Zypendaal en Sonsbeek. Bomen, paden, bankjes, water, het is ons om het even. Ik ben gaan sporten omdat er in mijn lijf milde signalen waren dat het al lang geleden ingezette verval in een versnelling was gebracht.

Belasting

Waar tientallen jaren vooral Sonsbeek voor mij het domein van natuur en schoonheidsbeleving was, is het park tijdens het sporten getransformeerd in een evenemententerrein. Hoewel wij sportbeoefenaars geregeld tegen

elkaar roepen hoe mooi de parken zijn en wij ons in grote lijnen houden aan het gewenste gedrag – bijvoorbeeld nooit jonge aanplant uit de grond rukken of rommel achterlaten – behoren we wel tot de groep bezoekers die de parken belast.

Nee, niet zo zwaar als sommige bezoekers van grootschalige evenementen die vervuilen en overlast veroorzaken voor dieren en omwonenden. Daaraan zijn wij sporters natuurlijk niet schuldig. Maar als we het hebben over de druk op het park, zijn wij dan toch niet in zekere zin ook medeplichtig?

Bomen en co₂

Net als elders in het land worden in park Sonsbeek, met beleid zo realiseer ik me, bomen omgehakt. Dit onderwerp is in Nederland in een heftige discussie terechtgekomen. Er wordt op grote schaal ontbost om ruimte te maken voor bijvoorbeeld heidevelden en jonge aanplant van bomen.

Dat is in wezen strijdig met de klimaatdoelen die door de regering zijn vastgesteld. Bomen nemen co₂ op en zetten dat om naar zuurstof. Het massaal kappen van bomen, die nog jaren mee kunnen, en aanplanten van nieuwe bomen verstoort deze processen. Nieuwe aanplant van bomen is pas over pakweg 30 jaar zover dat ze co₂-uitstoot opneemt en daarvoor in de plaats zuurstof afgeeft. Kappen met kappen dus. En pas op de plaats maken om over de toekomst na te denken en daarnaar te handelen.

Albert Van Der Weide

Edzard Gelderman is nu ridder

Voormalig voorzitter Edzard Gelderman van de Vrienden van Sonsbeek is sinds 26 april Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Hij ontving op die dag de koninklijke onderscheiding in Zeeland uit handen van burgemeester G. Rabelink van Schouwen-Duiveland. De onderscheiding wordt toegekend wegens bijzondere verdiensten jegens de samenleving.

De uitreiking speelde zich af op het Zeeuwse eiland waar Gelderman, net als in Arnhem, verschillende maatschappelijke initiatieven heeft ontwikkeld. Wat Schouwen-Duiveland betreft is dat mede het gevolg van het feit dat hij hier – tot vorig jaar met zijn

overleden partner Dirk – sinds jaar en dag een vakantiewoning bezit. De uitreiking van de onderscheiding vond plaats in aanwezigheid van vrienden, familie en Freddy, het hondje van de nieuwe ridder. In zijn toespraak maakte burgemeester Rabelink gewag van een indrukwekkend lange lijst van maatschappelijke activiteiten van Edzard. Tot hilariteit van de aanwezigen bleek dat de aard van zijn activiteiten in de besturen van alle stichtingen en verenigingen nogal eenkennig was. In alle gevallen bleek hij het voorzitterschap te bekleden.

Rik van Dommele

Indië-tentoonstelling ITA1928

De redactie ontving bijgaande ansicht van het Gouverneurshuisje, waarvan een foto werd genomen bij de opening van de Indië-Tentoonstelling Arnhem (ITA). Deze manifestatie was van 11 juni tot 28 juli 1928 op het landgoed Zypendaal. Architect Nicolaas P. de Koo had er 55 paviljoens voor ontworpen en gebouwd. De bedoeling was aandacht te besteden aan de koloniën in het toenmalig Oost- en West-Indië. De tentoonstelling viel samen met de Olympische Spelen in Amsterdam. Aan de ITA1928 werd financieel bijgedragen door een reeks met Indië verbonden bedrijven en er kwamen duizenden bezoekers op af. Na afloop werd bijna alles weer afgebroken. Behalve de catalogus, wat foto's en (afbeeldingen van) de prachtige affiches is er niks meer terug te vinden van de ITA1928. Op de foto het zogenaamde theehuis van de Vereniging voor de theecultuur in Nederlandsch Indië.

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van Molenplaats/Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar.

Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054. Oplage 800 stuks.

Redactie:

Rob van Otterloo,
r.vanotterloo@xs4all.nl
Paul Poelmans,
p.poelmans@poelmansreesink.nl
Gerard Herbers,
pers@molenplaats.nl

Vormgeving en druk:

Coers & Roest
grafische producties BV, Arnhem

Verschenen nummers
vindt u op de website
www.sonsbeek.nl

Vrienden van Sonsbeek

Reden retourzending:

Postcode:

Plaats:

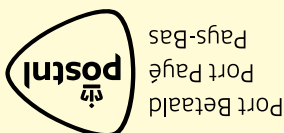
Naam:

Straat:

Het correcte adres is:

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.

Retour afzender/adreswijziging

Pays-Bas

Port Payé

Port Betaald